

ТЕХНІЧНА ТВОРЧІСТЬ МОЛОДІ ТА ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ (60-70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

Ірина Хохліна

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Анотація:

У статті проаналізовано форми організації технічної творчості молоді й дорослих в Україні в 60-70-ті роки ХХ ст. Обґрунтовано три рівні реалізації науково-технічної творчості молоді, які охоплюють процеси здобуття загальної освіти, набуття професії й роботу на виробництві. Встановлено, що з середини 60-х років в Україні розпочалося навчання методів технічної творчості в системі громадських шкіл та інститутів, розгорнуто широку роботу, спрямовану на залучення молоді до науково-технічних товариств, наукових гуртків. Початком масового навчання методів творчості й основ винахідництва в технічних ВНЗ України стало введення в 1980 р. нової навчальної дисципліни «Основи технічної творчості».

Ключові слова:

технічна творчість; станція юних техніків; студентське конструкторське бюро (СКБ); школи передового досвіду.

Аннотация:

Хохлина Ирина. Техническое творчество молодежи и взрослых в Украине (60 - 70-е годы XX века).

В статье проанализированы формы организации технического творчества молодежи и взрослых в Украине в 60-70 гг. XX века. Обосновано три уровня реализации научно-технического творчества молодежи, которые охватывают процессы получения общего образования, приобретение профессии и работу на производстве. Установлено, что в середине 60-х годов в нашей стране началось обучение методам технического творчества в системе общественных школ и институтов, развернуто широкую работу по привлечению молодежи в научно-технические общества, научные кружки. Началом массового обучения методам творчества и основам изобретательства в технических вузах Украины стало введение в 1980 г. новой учебной дисциплины «Основы технического творчества».

Ключевые слова:

техническое творчество; станция юных техников; студенческое конструкторское бюро (СКБ); школы передового опыта.

Resume:

Khokhlina Iryna. Technical creativity of youth and adults in Ukraine (60–70ies of XX century).

The article deals with forms of organization of technical creativity for young people and adults in Ukraine in 60–70ies of XX century. We distinguished three levels of implementation of scientific and technical creativity of youth which cover the processes of general education, acquisition of profession and employment in manufacturing. It was found that from the mid 60ies in our country training of technical creativity methods in the system of public schools and institutions was started, extensive work to attract young people in science and technical organizations, scientific circles was conducted. The introduction of a new discipline "Fundamentals of technical creativity" in 1980 gave a start of mass teaching creativity techniques and fundamentals of inventiveness in the main technical universities in Ukraine.

Key words:

technical creativity; station of young technicians; Student Design Bureau (SDB); schools of excellence.

Постановка проблеми. Україна багата на традиції, пов'язані з розвитком технічної творчості молоді. Науково-технічна творчість молоді й дорослих відіграє важливу роль у задоволенні культурно-освітніх потреб особистості. Вивчення історико-педагогічного досвіду організації науково-технічної творчості в Україні на шляху переходу української освіти, науки й виробництва до світових стандартів у підготовці фахівців нової генерації з широким світоглядом, здатних до творчого мислення, самостійного відкриття нового, набуває важливого значення. На тлі часткової втрати розгалуженої системи науково-технічної творчості актуалізувалась необхідність проаналізувати досвід розвитку технічної творчості молоді й дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню творчості школярів присвячені наукові праці С. Голубцова, О. Колодійчук, Т. Цвірової. Методологія технічної творчості знайшла відображення в дослідженнях Ю. Артюшенка, Ю. Кузнєцова, О. Миколук. Робота студентських конструкторських бюро у вищих навчальних закладах України з позиції соціалізації молоді висвітлена в праці С. Сечки. Стану науково-технічної творчості як інтелектуальної власності в Україні присвячено

дослідження О. Мелашенко. Водночас питання історії організації технічної творчості молоді й дорослих в Україні в 60-70-ті роки ХХ ст. не вивчалось як наукова проблема.

Формулювання цілей статті. Мета статті: проаналізувати форми організації технічної творчості молоді й дорослих в Україні в 60-70-ті роки ХХ ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технічна творчість є засобом удосконалення виробництва й водночас засобом розвитку самої людини. Результатом технічної творчості мають бути винаходи, раціоналізаторські пропозиції й конструкторські розробки. У 60-70-х роках ХХ ст. особливого соціального значення набули завдання всебічного заохочення науково-технічної творчості молоді й дорослих, покращення винахідницької діяльності.

Зауважимо, що система підготовки кадрів у галузі винахідництва на території України почала складатися в 60-ті роки ХХ ст. Так, у 1962 р. була прийнята постанова Ради Міністрів СРСР «Про покращення охорони державних інтересів у галузі винаходів і про подальше покращення організації винахідництва в СРСР». Навчання основ винахідницької, раціоналізаторської і патентно-ліцензійної роботи, а також підготовка до участі

у винахідництві й раціоналізації, патентознавчій діяльності здійснювалися як державними установами (вищі навчальні заклади, технікуми, професійно-технічні училища, галузеві інститути (курси) підвищення кваліфікації), так і громадськими організаціями (Всесоюзне товариство винахідників і раціоналізаторів, Всесоюзне товариство «Знання», науково-технічні товариства, міжгалузеві профспілкові курси). У середині 60-х років у нашій країні розпочалося широке навчання методів технічної творчості в системі громадських шкіл та інститутів. Накопичений досвід навчання методів технічної творчості показав високу ефективність і дієвість: громадські школи виховали тисячі творців нової техніки. Загалом можна виокремити три рівні організації й реалізації науково-технічної творчості молоді, які охоплюють процеси здобуття загальної освіти, набуття професії й роботу на виробництві.

Акцентуємо увагу на тому, що всебічний розвиток людини передбачає постійне підвищення її кваліфікації, посилення активності та ініціативності, що пов'язано з насиченням праці творчим сенсом. Для досягнення цього необхідна постійна спрямованість усіх педагогів, наставників на розвиток творчих здібностей з дитинства. Зацікавлення учнів старших класів технікою, раціоналізацією й винахідництвом, розширення творчих зв'язків школи й підприємств є однією з неодмінних умов комплексного виконання завдань виховання молоді.

У досліджуваній період значну допомогу органам народної освіти і школам у справі покращення позакласної й позашкільної роботи з техніки надавали громадські методичні ради з розвитку технічної творчості серед дітей, підлітків і учнівської молоді при республіканських, крайових і обласних рада профспілок. Діяльність цих рад спрямовувалася на розвиток мережі профспілкових клубів юних техніків, учнівських технічних гуртків при клубах, будинках і палацах культури, будинках техніки, а також у школах. Крім цього, при республіканських, крайових і обласних рада Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів і правліннях науково-технічних товариств діяли секції по роботі з молоддю. Завданнями цих секцій були: розроблення рекомендацій з покращення технічної творчості молоді, організація консультацій і надання практичної допомоги працівникам за темами наукових установ, конструкторських бюро, бюро з раціоналізації й винахідництва тощо, допомога встановленню постійного зв'язку технічних гуртків школярів з творчими науково-технічними організаціями, заохочення старшокласників до практичної роботи в будинках техніки,

лабораторіях, технічних кабінетах цих організацій [1].

Значну роль у розвитку позакласної й позашкільної роботи з техніки відіграла Одеська обласна станція юних техніків – одна з найстаріших позашкільних установ України. Упродовж багатьох років станція використовувала різні форми й засоби технічної пропаганди для виховання у дітей і молоді любові до техніки. Традиційним для станції було проведення масових науково-технічних ігор. Великим успіхом серед молоді користувалися ігри «Найкмітливіший», «Подорож у завтра радянської енергетики». Обласна станція юних техніків, будучи центром технічної пропаганди серед дітей і учнівської молоді, у своїй роботі користувалася підтримкою районних позашкільних установ і передових шкіл [12, с. 46–47].

Наприкінці 60-х років за ініціативою та сприяння Одеської обласної станції юних техніків при промислових підприємствах, науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах створюються очні й заочні клуби й товариства юних техніків.

На нашу думку, заслуговує на увагу відомий у СРСР обласний клуб радіолюбителів при Дніпропетровській станції юних техніків. У складі клубу діяли шість секцій: науково-дослідна, спортивна, масова, технічної естетики, групи з обладнання й обслуговування радіостанції й секція учасників гри «Полювання на лисиць» (спортивна радіопеленгація). Клуб проводив велику роботу з радіофікації шкіл в області, зі створення шкільних гуртків радіолюбителів, з поширення захоплення радіоелектронікою. У радіоклубах і радіотехнічних гуртках юнаки й дівчата створювали різні конструкції – від простих приймачів до складних електронних приладів [12, с. 49].

Серйозною перешкодою на шляху технічної творчості молоді часто ставав брак інструментів для роботи. На Одеській станції юних техніків проблема була розв'язана завдяки новій формі обслуговування – відкриттю прокатної бази інструментів, на якій охочі могли отримати все необхідне для побудови моделей.

Загалом можна виокремити такі принципи організації клубів юних шанувальників науки і техніки [12, с. 51–52]:

– для учнів, учнівської молоді, що мали схильність до окремих галузей знань або творчості, створювалися клуби за інтересами: юних авіа-, судно-, автомоделістів, юних конструкторів з автоматики й телемеханіки, електроніки, мотористів, кінооператорів тощо. Клуби, зі свого боку, могли організовувати різні секції й гуртки;

– організація зустрічей з конструкторами, ученими, новаторами виробництва,

винахідниками й раціоналізаторами; проведення конкурсів, оглядів, змагань, олімпіад, науково-технічних вечорів і зборів;

– випуск бюлетенів, стінгазет, радіогазет, рукописних і усних журналів, організація виступів кращих членів клуба на місцевому радіо й телебаченні;

– організовувалися колективні відвідування музеїв, виставок, науково-дослідних установ, підприємств, обмін досвідом роботи з іншими клубами.

Зауважимо, що клуби юних шанувальників науки і техніки створювалися при школах, профспілкових будинках і палацах культури, позашкільних і науково-дослідних установах, підприємствах, ВНЗ і технікумах, відділеннях «Сільгосптехніка», радгоспах і колгоспах.

Заслугове на увагу така ефективна форма роботи, як тісна співпраця з бібліотеками. Однією з небагатьох, що організувала таку роботу, була Одеська обласна станція юних техніків. Спільно з міською бібліотекою імені Гайдара проводилися масові заочні ігри, присвячені проблемам розвитку науки і техніки. Тисячі юних техніків відправлялися в так звану «заочну подорож» по різних галузях народного господарства. Учасники гри читали багато книг, журналів, готували повідомлення з конкретних питань науки і техніки, відвідували підприємства області.

Для заохочення молоді до технічної творчості, читання науково-технічної літератури, станція й бібліотека проводили читацькі конференції, на яких учасники виступали зі змістовними доповідями про завоювання космосу, автоматизацію й механізацію виробництва, про проблеми електрифікації. Такі конференції широко охоплювали шкільні, районні й міські бібліотеки. Завдяки використанню такої форми роботи, разом зі збільшенням кількості читачів бібліотеки в декілька разів, зріс попит на технічні журнали й науково-популярну літературу.

Як свідчать результати наукового пошуку, у 60-х роках ХХ ст. відчувалася нагальна потреба залучення відділень Товариства «Знання», різних інженерно-технічних товариств, Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів, студентських наукових товариств тощо до поширення науково-технічних знань серед молоді. Можливості вчених і винахідників у наставництві юних техніків використовувалися украй недостатньо.

Привертає увагу те, що широка робота з залучення молоді до науково-технічних товариств, наукових гуртків була розгорнута в 70-х роках ХХ ст. У 1974 р. кількість винахідників і раціоналізаторів становила півтора мільйони, з яких 800 тисяч щорічно

брали участь у технічній творчості [2]. Характерним було прагнення, щоб рух молоді за оволодіння висотами науки і техніки набув масовості. Зі збільшенням ступеня механізації й автоматизації праці все меншу роль відіграє фізична сила, витривалість і зростають кмітливість, організаторські здібності, навички технічної творчості. Слова «робота» й «творчість» стали синонімами для мільйонів юнаків і дівчат.

Такі вчені, як академік Академії наук Української РСР, генеральний конструктор Герой Соціалістичної Праці О. Антонов і лауреат Нобелівської премії А. Прохоров на сторінках журналу «Техніка молоді» закликали творців великої науки і техніки бути наставниками для творчої молоді. На переконання А. Прохорова, розвиток творчої інтуїції юнаків і дівчат потребує уваги старшого покоління. Наставникам майбутніх учених потрібно зосередитися на вихованні у молоді рис, притаманних юності – підкорювати вершини в тих галузях знань, де, здавалося б, давно все відкрито, сміливо прокладати нові шляхи [8].

У середині 70-х років розвиток технічної творчості молоді отримав підтримку й на державному рівні. У Дніпропетровському металургійному, а згодом Харківському й Одеському політехнічних інститутах і деяких інших ВНЗ на експериментальній основі була введена спеціальна навчальна дисципліна, присвячена методам технічної творчості. Так, зокрема вперше в 1975-1976 н. р. в експериментальному порядку в Дніпропетровському металургійному інституті на кафедрі обробки металів тиском розпочалося навчання студентів основ технічної творчості. Протягом двох років студентами зазначеної спеціальності було подано понад 30 заявок на винаходи й отримано 18 авторських свідоцтв СРСР. Керівництво інституту оцінило досвід кафедри й важливість такого навчання й за наказом ректора з 1 вересня 1979 р. дисципліна «Основи технічної творчості» була введена на всіх випускових кафедрах інституту. Дисципліна вивчалась студентами протягом двох семестрів IV курсу, після чого отримані знання закріплювались на спеціальній виробничій практиці [9, с. 4].

Початком масового навчання методів творчості й основ винахідництва в усіх технічних ВНЗ України стало рішення колегії міністерства від 30. 01. 1980 р. і наказ міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР № 274 від 21. 05. 1980 р. До навчальних планів для студентів усіх технічних спеціальностей ВНЗ була введена нова навчальна дисципліна «Основи технічної творчості», обсягом 56 навчальних годин. Програма дисципліни

складалася з двох розділів – «Методи технічної творчості» (обсяг – 40 навчальних годин) і «Виявлення й оформлення об'єктів технічної творчості» (або «Основи патентування», обсяг – 16 навчальних годин).

Для проведення занять з дисципліни «Основи технічної творчості» виділялося навчальне навантаження з годин для науково-дослідної роботи студентів. Заняття проводилися протягом VII-IX навчальних семестрів, після чого курс завершувався складанням диференційованого заліку. Здобуті в процесі вивчення курсу знання закріплювалися на виробничій практиці, під час якої кожний студент повинен був розробити нове технічне рішення й оформити його у вигляді заявки на раціоналізаторську пропозицію або заявки на передбачуваний винахід. Завдяки цьому, багато студентів денної форми навчання в УРСР було залучено до науково-дослідної роботи як під час навчального процесу, так і в позанавчальний час.

Для підготовки викладачів, які могли б читати курс «Основи технічної творчості», у червні 1980 року був проведений Республіканський семінар у Дніпропетровському металургійному інституті, на якому 150 представників ВНЗ і технікумів УРСР упродовж 36 навчальних годин ознайомилися зі змістом курсу [9, с. 5].

Професійному становленню студентів, розвитку їхньої творчості сприяли студентські конструкторські бюро (СКБ). В Україні перше СКБ утворилося у Львівському політехнічному інституті в 1959 році. Широкого розповсюдження СКБ набули після 1966 року, коли було дозволено мати штатних працівників у складі СКБ [13, с. 4]. Студентське конструкторське бюро відрізняється від звичайного КБ тим, що студенти не стільки виконують науково-дослідну або технічну роботу, скільки навчаються (особливо спочатку) її робити. Студентське конструкторське бюро, на відміну від студентського товариства, що об'єднує студентів на громадських засадах за певними інтересами, є виробничо-науково-громадським об'єднанням. Як правило, у СКБ використовувались організовані форми навчання. Створювались навчальні групи, проводилися бесіди, лекції, семінари. Бесіди, лекції, практичні заняття, семінари, що проводилися в студентських конструкторських бюро, допомагали студентам осмислювати навчальний матеріал, який вони отримували відповідно до навчального плану вищого навчального закладу і який нерідко в навчальному процесі не доводився так би мовити «до відома». Постійний нерозривний зв'язок у ланцюгу «викладач-інженер-студент» створював умови для творчості в СКБ. Студенти, що пройшли школу СКБ, як правило, мали більш широкий технічний кругозір, могли зрозуміти суть

основних взаємозв'язків, які притаманні технічній проблемі в цілому і, відкинувши стандартні методи розв'язання проблеми, шукати найкращі, оригінальніші; вони раніше інших осягали особливості конструкторської творчості. Ефективність роботи студентських конструкторських бюро підтверджена економічним ефектом. Так, лише в 1974 р. обсяг робіт у СКБ України становив 3 млн карбованців [6, с. 5].

Наголосимо, що станом на середину 70-х років ХХ ст. значного розвитку навчальний процес у багатьох СКБ не отримав. Однією з причин цього був брак зацікавленості в інженерного складу, бо навчальна робота в СКБ їм не оплачувалася й педагогічний стаж не нараховувався [13, с. 7]. Оптимальна схема роботи СКБ з боку навчального процесу й з боку практичної користі, яку вони приносять, на думку В. Баранова, була такою: теоретичні розробки – конструкторські – виготовлення – випробування – теоретичне дослідження – доопрацювання конструкції [13, с. 19].

Студент, працюючи в СКБ, крім набуття практичних, дослідницьких і організаторських навичок майбутнього спеціаліста, мав можливість розробляти одну тематику впродовж усього навчання, накопичувати матеріал з конкретного кола наукових проблем і, як результат, готувати реальні курсові й дипломні проекти, а іноді зробити напрацювання й для дисертаційної роботи. Як показала практика провідних вищих навчальних закладів країни, студенти, які пройшли школу СКБ, швидше й краще адаптувалися до початку трудової діяльності після закінчення інституту.

Позитивним був досвід захоочення до студентських розробок молодих спеціалістів підприємств через ради молодих спеціалістів. Комплексні теми за участю підприємств, які надавали виробничу базу, давали змогу виконати розробку та її впровадження в короткі терміни, що мало не тільки високий економічний ефект, а й позитивно впливало на підготовку спеціалістів, оскільки студент отримував можливість пройти весь шлях розробки – від проектування до впровадження. Як приклад, можна навести досвід роботи в рамках науково-технічної співпраці студентського конструкторського бюро Харківського інституту радіоелектроніки. Зв'язок СКБ інституту з різними підприємствами міста давав змогу проводити дослідження в різних галузях народного господарства, створювати нові ефективні прилади, що постачались на експорт. Студентське конструкторське бюро Харківського інституту радіоелектроніки надавало велику технічну допомогу в оснащенні технічними засобами навчання класів

і лабораторій шкіл, технікумів і вищих навчальних закладів міста. Тільки на початок 1974-1975 н. р. було змонтовано три лінгафонні кабінети в текстильному технікумі й у художньо-промисловому інституті; студенти брали участь в обладнанні фізичних кабінетів шкіл області [6, с. 20–22].

Доцільно звернути увагу на те, як відбувалася робота зі студентами на станціях юних техніків. Як правило, студенти займалися на станціях протягом двох-трьох років один раз на тиждень за програмами для юних техніків, але з деякими змінами й доповненнями. Деякі теми, з якими студенти вже були обізнані, вивчалися скорочено або не вивчалися зовсім. Зі студентами обов'язково проводилися бесіди щодо організації гуртків, методики роботи, проведення масових заходів. Завдяки цьому, деякі студенти-гуртківці згодом самі стали викладачами гуртків для учнів і успішно вели позакласну роботу з учнями з техніки.

Найповніше результати технічної діяльності молоді були презентовані на традиційних Всесоюзних оглядах науково-технічної творчості молоді, що почали проводитися з 1966 року. Упродовж 1969-1971 рр. кількість учасників Всесоюзного огляду збільшилася втричі й досягла 8 мільйонів осіб. Тільки в 1969-1970 рр. на рахунку молоді понад 1200 тис. технічних проєктів і наукових розробок, винаходів і раціоналізаторських пропозицій. Проведено 35 тис. виставок досягнень молодих новаторів, зльотів і науково-технічних конференцій, занять шкіл передового досвіду [3, с. 6].

Провідною тенденцією стало зростання у молоді інтересу до конкурсів професійної майстерності. Зауважимо, що на початок 70-х років ХХ ст. технічна творчість молоді вийшла за рамки винахідницької й раціоналізаторської діяльності і являла собою радше систему, що поєднувала в собі різні форми й методи участі молоді в науково-технічній революції.

Значну роль у підвищенні ефективності виробництва відігравав розвиток технічного пошуку молоді. Збільшувалася кількість молоді, яка брала участь у всесоюзних, республіканських, обласних оглядах науково-технічної творчості. Упродовж 1971-1974 рр. в Україні було впроваджено 658 тис. раціоналізаторських пропозицій молодих працівників виробництва, що дало змогу зекономити понад 500 млн крб. [4, с. 467].

Характерним було гасло «Максимум освіти – максимальній кількості молоді». Щоб прискорити темпи науково-технічного прогресу, підвищити ефективність суспільного прогресу, продуктивність праці, потрібно було дати молоді не просто пасивний запас знань, а виховати в неї

смак до творчості, розвинути навички самостійного розв'язання проблем. Це та мета, яка визначала всю систему роботи науково-технічних організацій серед різних категорій молоді – від школярів до молодих учених.

Зауважимо, що в 70-х роках створювалися школи молодих раціоналізаторів і винахідників, де молодь могла здобути технічні, методичні й економічні знання, а також організаційну допомогу щодо впровадження винаходів. Популярними були такі форми роботи з молоддю для підвищення її наукового зростання, як школи, семінари, цикли лекцій, курси надійності і патентознавства, а також університети технічного прогресу [5].

Для підвищення технічних знань працівників виробництва організовувалися заводські й міжзаводські школи підвищення технічних знань. Наприклад, при Київській обласній раді Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів у 1961 р. був створений дворічний університет підвищення технічних знань винахідників і раціоналізаторів на базі механічного технікуму заводу «Арсенал» ім. В. І. Леніна. Цей громадський університет мав два факультети: машинобудування й приладобудування. А на базі Дарницького філіалу Будинку науково-технічної пропаганди м. Києва з 1961 р. працював громадський університет для раціоналізаторів і винахідників підприємств Дарницького району.

Однією з найважливіших проблем того часу було сприяння підвищенню кваліфікації кадрів промисловості з боку наукових установ. Отже, як переконаємося, значна увага приділялася підтримці конференцій молодих спеціалістів із залученням працівників промисловості, шкіл молодих виробничників, консультаційних пунктів. Первинні штаби науково-технічної творчості молоді зміцнювали зв'язки з організаціями Всесоюзного товариства винахідників і раціоналізаторів і науково-технічними організаціями, у яких створювалися секції по роботі з молоддю [5].

Найбільш ефективною формою поширення прогресивних методів роботи новаторів виробництва були школи передового досвіду, передових методів праці, що являли собою самостійний вид навчання робітників. У школах передового досвіду новатори виробництва розповідали й на власному прикладі показували, як вони організують свою роботу й досягають більш високої продуктивності. Школи передового досвіду були як цеховими, заводськими, так і міжзаводськими. У тому разі, коли виникала необхідність передачі досвіду новатора виробництва працівникам споріднених підприємств, створювалися міжзаводські школи передових методів праці. Контроль за роботою

шкіл здійснювали працівник відділу технічного навчання кадрів разом з керівниками цеху й представниками громадських організацій. На основі спостережень складався опис передового досвіду новатора. На підставі опису так само складався навчальний план і програма. Остання передбачала теоретичне й виробниче навчання. Теоретичні заняття у формі лекцій, бесід проводилися інженером-консультантом. Працівник відділу технічного навчання кадрів інструктував керівника школи й консультанта (інженера) з питань методики проведення занять

і педагогічних вимог до них. Методика проведення занять була різною й залежала від професії слухачів і завдань, які висувалися [10, с. 12–14].

Аналіз досвіду організації технічної творчості молоді й дорослих дав змогу розробити узагальнену схему форм організації й навчання технічної творчості за рівнями реалізації (рис. 1). Загалом можна виділити три рівні організації й реалізації науково-технічної творчості молоді, які охоплюють процеси здобуття загальної освіти, набуття професії й роботу на виробництві.

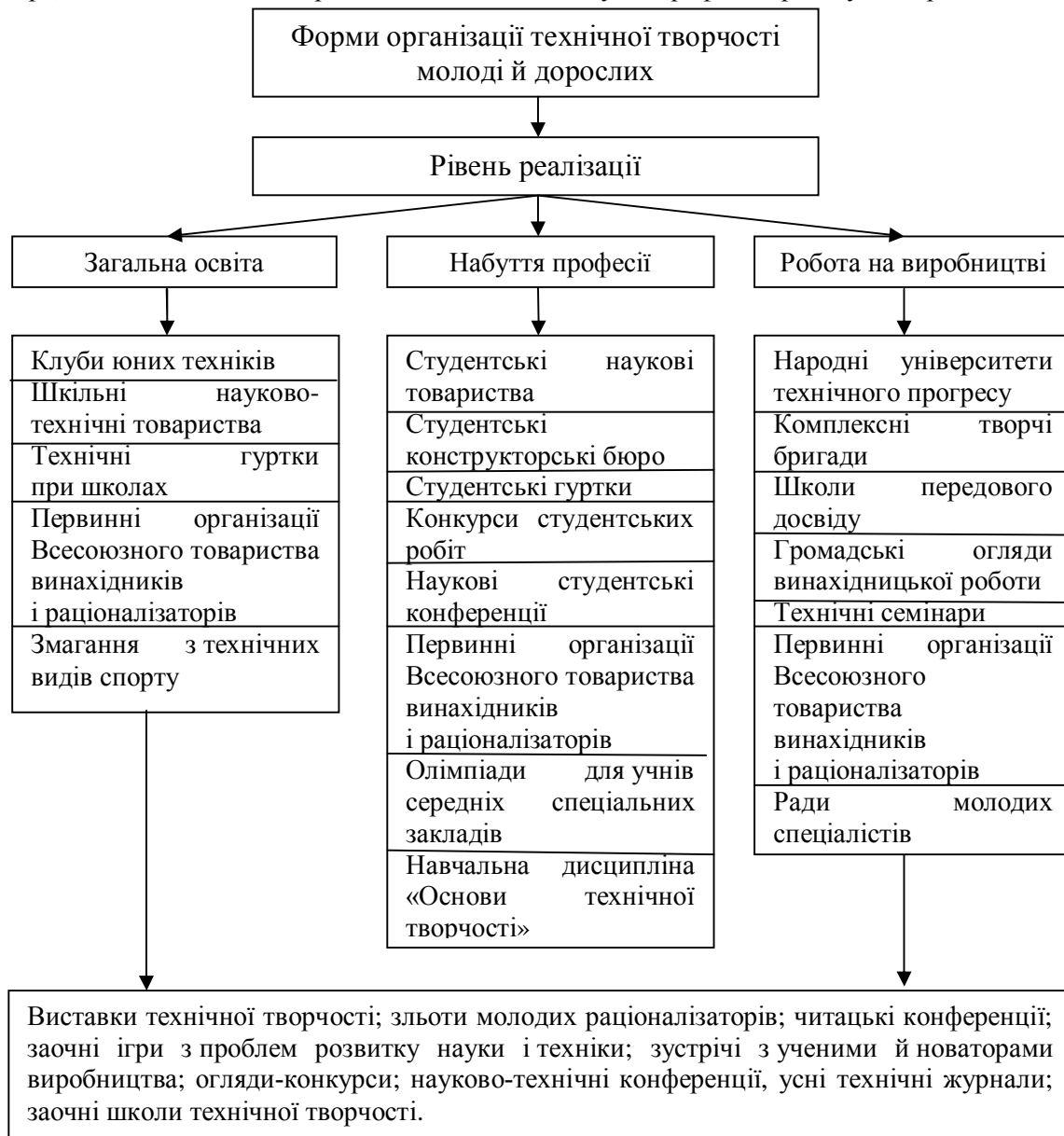

Рис. 1. Форми організації технічної творчості молоді й дорослих

Насамкінець зазначимо, що значна роль у виконанні завдань технічної творчості молоді належала також засобам масової інформації. Творчі пошуки молоді висвітлювалися на сторінках таких видань, як «Молодь України», «Молодогвардієць», «Комсомолец Запоріжжя», «Прапор юності» та інших. Ці газети сприяли всебічному поширенню кращого досвіду

передовиків, новаторів виробництв, висвітлювали творчі пошуки раціоналізаторів, винахідників, вели активну роботу, спрямовану на поширення технічної творчості молоді. Наприклад, на сторінках газет «Молодогвардієць», «Комсомолец Запоріжжя» були організовані заочні школи технічної творчості [11, с. 11–12].

Висновки. Навчання основ технічної творчості в 60-70-ті роки ХХ ст. в Україні здійснювали як державні установи, так і громадські організації. Загалом можна виділити три рівні організації й реалізації науково-технічної творчості молоді, які охоплюють процеси здобуття загальної освіти, набуття професії й роботу на виробництві. У досліджуваній період спостерігалась тенденція до всебічного заохочення молоді й дорослих науково-технічною творчістю, до покращення винахідницької діяльності. Проаналізований досвід організації технічної творчості молоді й дорослих дав змогу розробити узагальнену схему форм організації й навчання технічної творчості за рівнями реалізації. Виявлені також

недоліки в організації науково-технічної діяльності, пов'язані з недостатнім заохоченням викладацького складу й наставників.

Проведене історико-педагогічне дослідження не претендує на повноту розв'язання проблеми. Більш детального вивчення потребує педагогічна діяльність науково-технічних товариств в аспекті розвитку технічної творчості молоді й дорослих в Україні в 50-90-ті роки ХХ ст. Таке дослідження може прислужитися в процесі розроблення безперервної системи підготовки молоді (на основі виявлення творчих здібностей), починаючи зі шкільного віку й до здобуття наукових ступенів.

Список використаних джерел

1. Воспитание школьников во внеучебное время: сб. метод. материалов в помощь организаторам внеклассной и внешкольной воспитат. работы с учащимися / Под ред. Л. Басляной; сост. Т. Сорокина. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Просвещение, 1980. – 188 с.
2. Демченко Д. Работа организаций ВОИР и технической прогресс / Д. Демченко. – К. : Общество «Знание» Украинской ССР, 1974. – 20 с.
3. Елисеев Г. Твоя задача комсомол / Г. Елисеев // Юный техник. – 1971. – № 3. – С. 5–7.
4. История Украинской ССР: в 10 т. Т. 10. Украинская ССР в условиях развитого социализма (60-е – начало 80-х годов). – К. : Наукова думка, 1985. – 775 с.
5. Купреев С. Стратегия поиска / С. Купреев // Юный техник. – 1971. – № 5. – С. 2–3.
6. Опыт работы студенческих конструкторских бюро. – М. : НИИВШ, 1976. – 44 с.
7. Организация научно-технического творчества трудящихся и молодежи: опыт и проблемы / Подгот. Б. Малицкий, В. Мусиенко. – К. : Общество «Знание» УССР, 1988. – 16 с.
8. Прохоров А. Через тернии будней – к звездам открытий / А. Прохоров // Юный техник. – 1971. – № 5. – С. 26.
9. Развитие изобретательского творчества в вузах страны. – К. : Общество «Знание» Украинской ССР, 1986. – 19 с.
10. Сенченко И. Методика обучения рабочих в школах передовых методов труда / И. Сенченко. – Л. : НИИВШ, 1968. – 87 с.
11. Стеля Б. Технічна творчість робітничої молоді (на матеріалах періодичної преси УРСР) / Б. Стеля, Т. Приступенко. – К. : Товариство «Знання» Української РСР, 1982. – 16 с. – (На допомогу лектору).
12. Столяров Ю. Юные конструкторы и техническое творчество / Ю. Столяров. – М. : ДОСААФ, 1966. – 130 с.
13. Студенческие конструкторские бюро – перспективная форма организации научно-исследовательской работы студентов / Под ред. Н. Львова. – М. : Высш. шк., 1976. – 160 с.

Рецензент: Прийма С.М. – д.пед.н., доцент

Відомості про автора:

Хохліна Ірина Володимирівна
irina_volod_kh@ukr.net

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України
вул. Максима Берлінського, 9, м. Київ, 04060, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1641>

Матеріал надійшов до редакції 17. 10. 2016р.
Прийнято до друку 17.11.2016 р.

References

1. Basliana, L., Ed. (1980). *Education for pupils outside school hours: Collection of teaching materials to assist the organizers of extracurricular and educational work with pupils. 2nd ed.* Moscow : Prosveshchenie. [in Russian]
2. Demchenko, D. (1974). *Work of VOIR organization and technical progress.* Kyiv : Obshchestvo "Znanie". [in Russian]
3. Yeliseev, G. H. (1971). Your task is komsomol. *Yunyi tekhnik*, 3, 5–7. [in Russian]
4. History of the Ukrainian SSR (1985). *Ukrainian SSR in conditions of developed socialism (60ies – early 80ies). In 10 vol. Vol. 10.* Kyiv : Naukova dumka. [in Russian]
5. Kupreev, S. (1971). Search strategy. *Yunyi tekhnik*, 5, 2–3. [in Russian]
6. *Work experience of student design bureaus* (1976). Moscow : NIIVSH. [in Russian]
7. Malitsiy, B., Musienko, V. (1988). *Organization of scientific and technical creativity of working people and youth: experience and problems.* Kyiv: Obshchestvo "Znanie" USSR. [in Russian]
8. Prokhorov, A. (1971). Through hardship of everyday life – to stars of discoveries. *Yunyi tekhnik*, 5, 26. [in Russian]
9. *Development of inventiveness in the country's universities* (1986). Kyiv: Obshchestvo "Znanie" USSR. [in Russian]
10. Senchenko, I. (1968). *Methods of teaching workers in schools of best working practices.* Leningrad : NIIVSH. [in Russian]
11. Stelia, B., Prystupenko, T. (1982). *Technical creativity of working youth.* Kyiv: Tovarystvo "Znannia" Ukrainiskoi RSR. [in Ukrainian]
12. Stoliarov, Yu. (1966). *Young designers and technical creativity.* Moscow : DOSAAF. [in Russian]
13. Lvov, N. (1976). *Student design bureaus – a promising form of organization of students' research work.* Moscow : Vyssh. shkola. [in Russian]

Information about the authors:

Khokhlina Iryna Volodymyrivna
irina_volod_kh@ukr.net

Institute of Pedagogical Education and
Adult Education of NAPS of Ukraine
9 Maksyma Berlins'koho St., Kyiv, 04060, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1641>

Received at the editorial office 17. 10. 2016.
Accepted for publishing 17.11.2016.